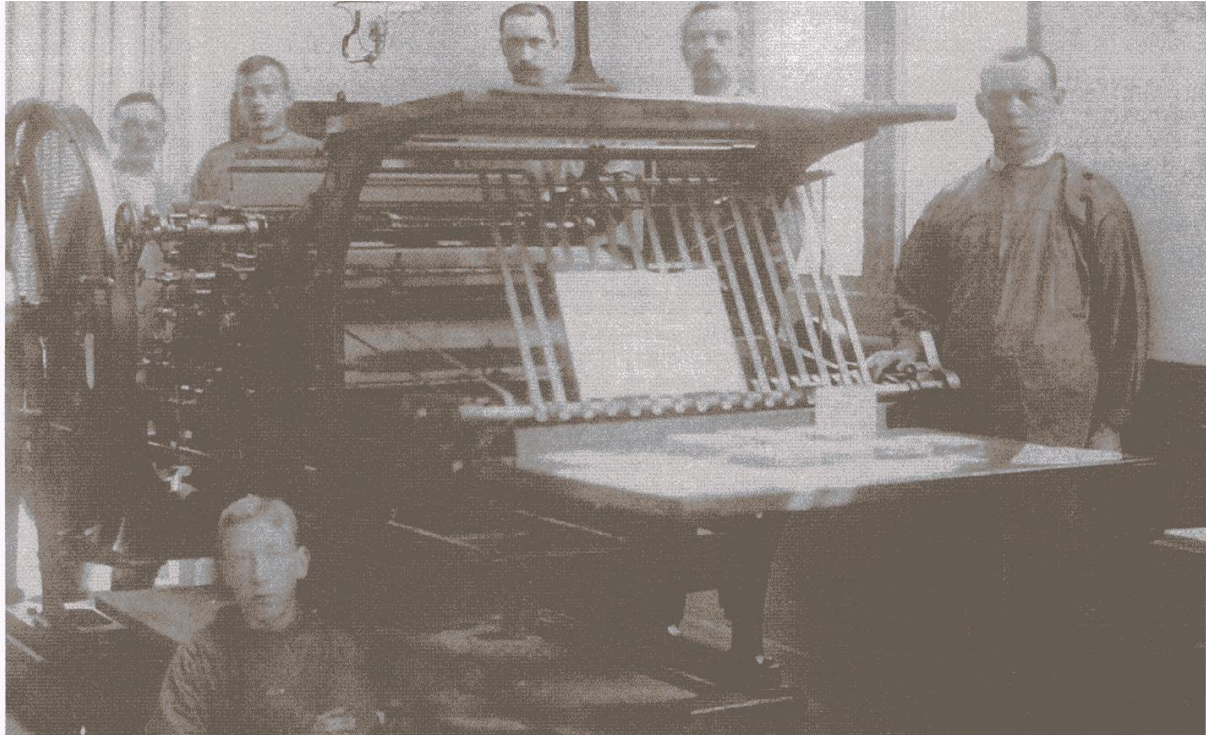

Drukkerij Keizer & Van Straten: vele eigenaars, één naam.

Staanste van links naar rechts: Gerrit Sanders, Maarten Gortemulder, Niek van de Berg, Piet Huisman, Hendrikus Griep; zittend: onbekend

Rond 1900 waren er in Edam al meerdere drukkerijen gevestigd, waaronder de drukkerij van Lienerds Everts in Edam. De drukkerij, die inmiddels vele jaren het Periodiek van Oud-Edam drukt, is eigendom van Maarten Tieman.

Hij werkt nu al weer ruim tien jaar bij KvS en is sinds 1 juli 1999 directeur-eigenaar. Met Maarten zijn we op zoek gegaan naar de wortels van deze drukkerij.

Drukkerij Smit.

Van drukkerij Smit is niet veel bekend. Rond 1900 nam H. Smit de drukkerij N.W. Lienerds Everts uit Edam over. Zij waren de uitgever van "De Noordhollander", de voorloper van de Provinciale Noordhollandsche Courant, die in licentie het "Geïllustreerd Zondagsblad" drukt voor Edam en omgeving. Dit zondagsblad was een uitgave van uitgeversmaatschappij "Neerlandia" in Utrecht.

J.H. van Straten.

Johannes Hendrikus van Straten werd op 13 april 1885 geboren. Op 1 september 1913 startte hij samen met de heer Keizer in de Spuistraat de

Boek- en handelsdrukkerij Keizer en Van Straten. Zij namen de activiteiten van drukkerij Smit over. Vrij spoedig na de start verliet de heer Keizer het bedrijf. Naast de Provinciale Noordhollander drukt het bedrijf ook boeken, muziekbundels en grote hoeveelheden lessen voor schriftelijke cursussen. De drukkerij was onder andere uitgever van 't Edammertje, ook wel 't Vaatdoekje genoemd.

Al het drukwerk, dus ook de krant, werd met de hand gezet. In deze tijd stond in de drukkerij op de begane grond een Augsburgse pers, waarbij het papier met de hand moest worden ingelegd. Als de stroom uitviel moest de hele machine met de hand in werking worden gehouden. Op de bovenverdieping werkten de zettters en met een open trekliftje werden de vormen, waarin de met de hand gezette kolommen zaten, naar beneden vervoerd.

Uiteraard was dit een loodzwaar werkje. Naast de grote drukpers stond beneden ook nog een kleine trappers met inktplaat. Hiermee werd het handelsdrukkerwerk gedaan. De binderij lag achter het huis naast de drukkerij op de plaats waar nu de woning van de familie Stevens staat. In dit huis was het kantoor gevestigd en de boekwinkel. De familie Van Straten woonde tegenover de drukkerij, maar verhuisde later naar de overkant.

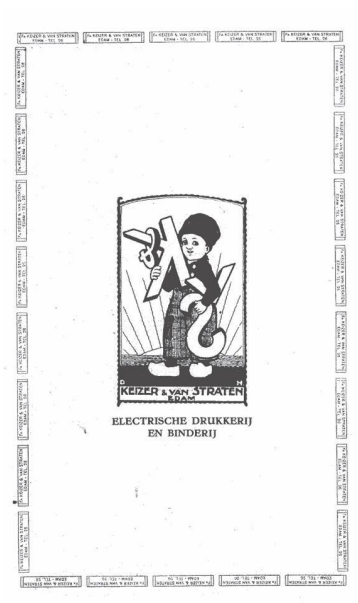

Uitgeverij De Klyne Librye

Ook de uitgeverij was gevestigd in het pand aan de Spuistraat 25 en was onderdeel van drukkerij Keizer en Van Straten. "De Klyne Librye" heeft vanaf 1920 vele boekjes uitgegeven van bekende en minder bekende Nederlandse schrijvers. Daaronder zijn "Peerke, dat Manneke" van Antoon Coolen uit 1926, "De fanfare De Sint-Jans-vrienden" uit 1924 van Ernest Claes, "Van Winter tot Winter" een streekroman van Herman de Man uit 1925, "Het Verwijt" uit 1926 roman van Pierre Henri Ritter jr, "Edam en Volendam" door Th.C.P.M. Kolschoten, burgemeester van Edam uit 1933. Van de bekende Edammer kunstschilder J.C. Bander (1885 - 1956) werden houtsneden uitgegeven waaronder de Volendamse vrouw Geert. In 1928 verscheen een verzamelwerk met 10 houtsneden van de Haarlemse kunstenaar André van der Vossen (1893 - 1963). In de boekwinkel "De Klyne Librye" werden naast houtsneden, etsen, prenten ook boekjes verkocht.

Openbare veiling

Op zaterdag 17 december 1921 werd door notaris P. de Grient Dreux in het Heerenlogement "een goed onderhouden woon- en winkelhuis" publiek verkocht. Sedert onheuglijke jaren was in dit pand aan de Torenstraat, nu Lingerzijde 20, met succes een zaak in kantoor- en schrijfbehoeften gevestigd met werkplaats en drukkerij aan het Jan van Walendalplein. De veiling van het pand, inclusief de inventaris van de drukkerij, gebeurde op initiatief van de heer Klaas D. Veen. Na de veiling werd

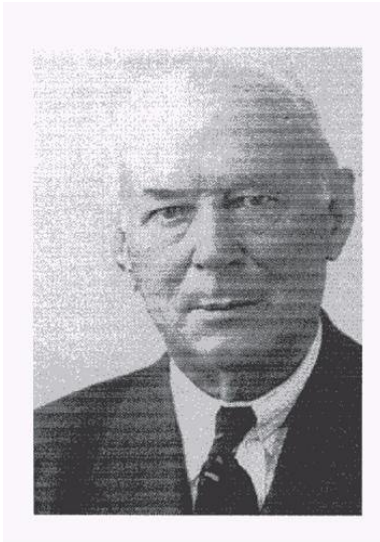
bekend gemaakt dat de boek-, biljet- en handelsdrukkerij was overgedaan aan de firma Keizer en Van Straten na 40 jaar te zijn geëxploiteerd door de familie Veen.

André van der Vossen woonde en werkte hoofdzakelijk in en rondom Haarlem (Overveen). Hij kreeg zijn opleiding als kunstenaar aan de Kunstnijverheidsschool te Haarlem. Hij was tevens een vermaard graficus (wat blijkt uit het feit dat hij in 1938 de Eerste prijs won voor zijn ontwerp van de Europa postzegel), letterontwerper en boekillustrator. Hij schilderde, tekende en aquarelleerde o.m. landschappen, stads- zee- en duingezichten, figuren, stillevens en een enkel portret in de stijl van het (zakelijk) realisme, later (na 1945) werd zijn werk abstract en na 1958 weer figuratief. Hij nam deel aan diverse solo- en groepstentoonstellingen o.m. te Amsterdam (Stedelijk Museum), Haarlem (eretentoonstelling in 1963), Dordrecht Den Haag en Parijs. Hij was lid van de kunstenaars sociëteit "Arti et Amicitiae" te Amsterdam en de vereniging "Vrij Beelden". Zijn werk is opgenomen in diverse particuliere, bedrijfs- en overheidscollecties, waaronder de collectie van, het Nederlands Postmuseum te Den Haag en de Rijkscollectie

Maarten Gortemulder

Uit correspondentie met mevrouw Tiny Poelman-Gortemulder is te lezen dat haar vader Maarten Gortemulder sinds 1904 bij drukkerij Smit in dienst was. Hij is op 27 februari 1885 geboren in Mijdrecht als het één na jongste kind uit een gezin van acht kinderen. Hij zit op de lagere school tot en met de achtste klas (tot zijn dertiende jaar).

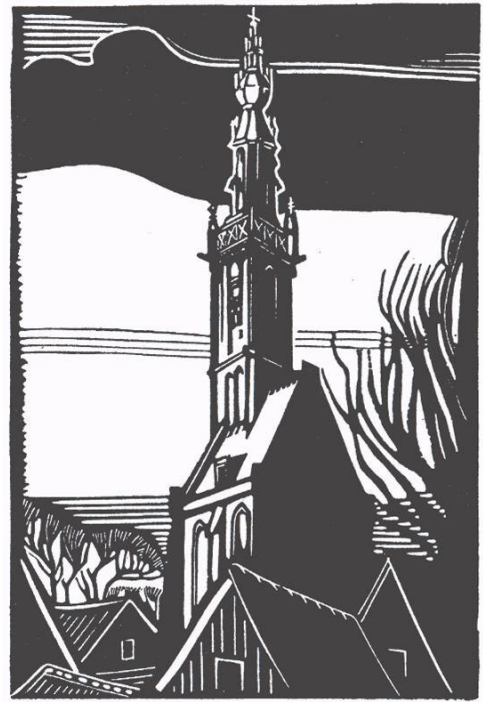
Hij solliciteert op een advertentie waarin de, firma P. Leguit Cz uit Uithoorn een leerling-zetter vraagt. Maarten wordt aangenomen. In 1903 gaat hij bij A.B. Oerlemans in Baarn werken. Hier raakt hij actief betrokken bij de oprichting van de typografenvakbond. Een jaar later vertrekt hij naar Edam en gaat werken bij drukkerij Smit. Hij gaat in de kost bij Trijntje Jonker-Duijves en trouwt in 1916 met haar dochter Eefje. Hij is zeer actief in de typografenbond, de SDAP en de Geheelonthoudersbond.

Maarten Gortemulder

In 1929 werkte Maarten Gortemulder 25 jaar bij de drukkerij. Zijn dochter wist zich dit nog goed te herinneren, zij was toen negen jaar. Met een auto van de garage Griep werden zij van huis gehaald en vader kreeg als dank voor 25 jaar trouwe dienst een zilveren horloge en een kleuren ets.

Als Johannes van Straten 7 februari 1932 aan de gevolgen van tbc overlijdt, zitten we midden in de wereldcrisis. Ook de drukkerij is slachtoffer van deze malaise. Op 3 mei 1932 wordt de drukkerij failliet verklaard en wordt notaris P. de Grient Dreux benoemd tot curator. Maarten Gortemulder zit dan zonder werk en solliciteert overal, maar zonder resultaat. Hij is dan 47 jaar en men vindt hem te oud. Met alle mogelijke moeite worden de eindjes aan elkaar geknoopt. Voor het gezin Gortemulder slaat ook persoonlijk het noodlot toe. Omdat er geen geld voor de trein is moet zoon Floris op de fiets naar de Rijks HBS in Purmerend en verongelukt jammerlijk op weg naar school. Bij het zoeken naar nieuw werk komt zijn oud-collega Hendrikus Griep, die drukker was bij KvS, met het voorstel om de drukkerij opnieuw te beginnen.

A. VAN DER VOSSEN

SPEELTOREN, EDAM

Hij wil dat alleen doen als Maarten meedoet.

Maarten waagt de sprong en met geleend geld start hij de drukkerij onder de oude en vertrouwde naam. In de beginjaren zijn de inkomsten minimaal, maar met hard werken weten de beide partners er bovenop te komen.

Personeel tot februari 1932

Mevrouw Jenneke Stinis-Van Straten, dochter van directeur J.H. van Straten, wist zich de personeelsbezetting van destijds nog te herinneren. Zetters: Maarten Gortemulder, Niek van de Berg, De Koe, Hartog en De Ruyter; zetter en drukker: Groos; binder: Roelofsma; hulpbinder, onderhoudsmonteur, timmerman, reparateur, tuinman, kippenverzorger enz: Aberkrom; boekhouder: M.van Dijk; assistent boekhouder: L. Buijs; administratrice: onbekend

H. Griep treedt uit

Op 15 oktober 1936 komt de firma Keizer en van Straten met de mededeling dat de heer Hendrikus Griep besloten heeft uit te treden en dat de heer Jacobus Johannes Huiskens per dezelfde datum is opgenomen als vennoot. Ook nu blijft de naam van de firma ongewijzigd. Gortemulder en Huiskens besluiten om een automatische pers aan te schaffen. Later weet Huiskens de drukkerij dusdanig te moderniseren dat hij de concurrentie met de modernste bedrijven aan kon.

J. Huiskens koopt aandelen KvS

In 1949 is Maarten Gortemulder 64 jaar en niet meer bereid nog forse bedragen te investeren in de drukkerij. Na dertien jaar met elkaar te hebben samengewerkt verkoopt hij op 1 februari 1949 zijn aandelen aan Koos Huiskens, die daarmee vanaf dat moment de enige eigenaar van de drukkerij is geworden. Inmiddels was de noodwet Drees ingevoerd. Iedereen die 65 jaar of ouder was kreeg recht op een basispensioen vanuit de overheid. Om de tijd tot zijn AOW te overbruggen werkt Maarten parttime voor KvS. In 1950 stopt hij definitief met werken en gaat zich volop bezig houden met zijn hobby's. In 1965 verhuist zijn gezin naar Hengelo waar op 11 juli 1976 zijn vrouw Eefje Jonker overlijdt.

Maarten Gortemulder zelf overlijdt op 19 januari 1980 op 95-jarige leeftijd.

Daarmee kwam een eind aan het veel bewogen leven van een man die ontzettend veel betekend heeft voor drukkerij Keizer en Van Straten in Edam en de typografen in Nederland. Zonder zijn initiatief, samen met Hendrikus Griep, had de drukkerij allang niet meer bestaan.

Wim Smit nieuwe eigenaar

Op 1 juli 1975 verkoopt Koos Huiskens KvS aan Wim Smit uit Monnickendam. De drukkerij blijft zijn oorspronkelijke naam behouden

Verhuizing naar Industrierrein

Op 16 mei 1977 verhuist KvS als een der eerste bedrijven naar het Edamse industrieterrein. In zijn toespraak bij de officiële opening van de nieuwe drukkerij memoreert burgemeester Kok nog dat KvS ook de geboorteplaats is van "Het Edammer-tje". Met deze verhuizing verdwijnt een belangrijk stuk historie uit de binnenstad van Edam. Op de plaats van de drukkerij in de Spuistraat zal nooit meer een krant of boek gedrukt worden, geen boek meer gebonden worden. Waar vroeger nog een krant gedrukt werd, konden in De Librye, die nog wel gevestigd bleef in de Spuistraat, etsen en schilderijen gekocht worden

Cees van Buren neemt KvS over van Wim Smit

In 1991 wordt Cees van Buren de nieuwe eigenaar van de drukkerij. Net als zijn voorgangers respecteert hij de naam KvS. Hij investeert fors in het bedrijf. Door het toepassen van de modernste

druktechnieken en commerciële inzet geeft hij de aanzet tot wat drukkerij KvS nog steeds is. In 1998 realiseert Van Buren nog een forse uitbreiding van het bedrijfspan, voordat hij in 1999 besluit de drukkerij te verkopen.

Vanaf 1999 nieuwe eigenaar KvS

Koper is Maarten Tieman, reeds werkzaam bij het bedrijf: Hij kijkt nu al uit naar 2013, het jaar waarin een uniek jubileum wordt gevierd, drukkerij Keizer en Van Straten bestaat dan 100 jaar. De uitgeverij "De Klyne Librye" is nog steeds een onderdeel van KvS, maar er is al decennia lang geen boek meer uitgegeven. Recentelijk is de "Librye Antiquariaat en Kunsthandel" in de Spuistraat gesloten. De verkoop van o.a. de prenten, etsen en kaarten is inmiddels overgenomen door de nieuwe winkel in de Kleine Kerkstraat. Zo is na 95 jaar de drukkerij, uitgeverij en prentenkabinet definitief uit de Spuistraat verdwenen. De drukkerij Keizer en Van Straten is gelukkig nog springlevend op het Edamse industrieterrein.

Met dank aan Maarten Tieman voor het beschikbaar stellen van zijn archief en fotomateriaal.

Frans Kuiper